

PRILOZI ZA POVIJEST RIJEKE I OPATIJSKOG PODRUČJA

Savjetovanje, »Dometi« 1—2—3 i »Prilozi«, Rijeka 1985.

Obalni vrh Riječkog zaljeva — Rijeka i opatijsko područje sve donekadavno nisu bili predmet dubljega zanimanja naših povjesničara, to je utoliko čudnije kad se zna da ovdje ima tragova života već u prethistoriji, da je povijest ovoga kraja vrlo sadržajna i bogata, te da o njoj ima i mnogo sačuvanih izvora; čudno je i zato jer riječki krug historičara ima prilično istraživača; ovdje izlazi i više povijesnih edicija. No, oni su se, u prvome redu, bavili poviješću ostalog dijela Istre i Kvarnerskog primorja. U želji da popuni određene praznine, Katedra Čakavskog sabora u Opatiji priredila je do sada nekoliko znanstveno-stručnih skupova, posvećenih povijesnoj tematici liburnijskog kraja, a zatim je Centar za radnički pokret i NOR Istre, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara u Rijeci organizirao više kolokvija sa sadržajima iz povijesti Rijeke u 19. i 20. stoljeću. Nedavno je objavljen i prvi sistematskiji pregled povijesti opatijskog područja (fotomonografija), Katedra je objavila i pet svezaka zbornika »Liburnijske teme«, a riječki historičari priređuju sintezu »Povijest Rijeke« (dio se nalazi u tisku).

Društvo arhivskih radnika Zajednice općina Rijeka, sa sjedištem u Pazinu, već više godina sustavno okuplja istraživače i obrađuje pojedina područja Istre i Kvarnerske otoke. Ovom prigodom — zajedno s Povijesnim društvom Rijeka — posebnim je savjetovanjem, pod naslovom »Prilozi za povijest Rijeke i opatijskog područja«, obilježila 40-godišnjicu oslobođenja i pobjede nad šasizmom. Ta dva udruženja riječko-istarskih arhivista i historičara pripremila su skup u suradnji sa Centrom za historiju radničkog pokreta i NOR-a Istre, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara u Rijeci, historijskim arhivima Pazina i Rijeke, Izdavačkim centrom i Muzejem narodne revolucije Rijeka, Savezom arhivskih radnika Hrvatske Zagreb i Zavodom za povijesne i društvene znanosti Istraživačkog centra JAZU-Zagreb u Rijeci.

Skup je podijeljen u dva dijela. Prva cjelina održana je u Opatiji, 22. travnja 1985., s temama koje se odnose na područje današnje opatijske komune, a drugi je dio organiziran 23. travnja u Rijeci sa sadržajima koji govore o Rijeci i njezinu području. Manji broj referenata u svojim je tekstovima zahvatio i šire riječko-istarsko područje, počevši od Like do Slovenskog primorja i Trsta, i to zbog jubilaranoga trenutka — 40. obljetnice završnih operacija IV armije. Skup u Opatiji pozdravili su: predsjednica Konferencije SSRNH Zajednice općina Rijeka Zlata Čebuhar i predsjednik Skupštine općine Opatija Marko Arbanasić. Istom prigodom Srećko Jelušić, direktor Naučne biblioteke u Rijeki i glavni urednik časopisa »Dometi«, javnosti je prezentirao tek objavljena dva izdanja, najuže vezana sa skupom; to je sv. 1-2-3 spomenutoga časopisa Izdavačkog centra Rijeka, te posebni otisak iz toga trobroja, koji su pod naslovom »Prilozi za povijest Rijeke i Opatije. Savjetovanje u povodu 40. obljetnice oslobođenja Rijeke i Istre i pobjede nad fašizmom« edirali su Društvo arhivskih radnika Zajednice općina Rijeka u Pazinu i Povijesno društvo Rijeka; u obje edicije objavljeni su referati (uz likovne priloge) sa spomenutog skupa (osim saopćenja J. Paver i V. Šepića); svaki tekst ima rezime na hrvatskom i engleskom jeziku.

Prvog dana pročitani su ovi referati (u zagradama su označene stranice objavljenih tekstova u »Dometima« i »Prilozima«): D. M u n i ć, »Današnje

područje Opatije u okviru nekadašnje Kastavske gospoštije» (str. 89—93), M. Strčić, »Književno kretanje na opatijskom području u XIX i prvoj polovici XX stoljeća« (str. 95—99), Lj. Boban, »Veze grupe građanskih političara iz Hrvatskog primorja i Istre s izbjegličkom vladom« (str. 27—31), V. Šepić, »Drugi udarni bataljon Operativnog štaba za Istru« (nije objavljen), D. Vlahov, »Podaci o ratnom okrugu Rijeka u izvještajima Oblasnog NOO-a za Istru« (str. 115—122), V. Antić, »List Glas Istre — izvor za NOB riječkog i opatijskog područja« (str. 109—114), A. Živković, »Njemačke snage i kvislinške formacije u završnim operacijama na riječkom području« (str. 67—72), A. Kalpić, »Pomorska komanda sjevernog Jadrana u riječko-tršćanskoj operaciji« (IV armije; str. 61—66), M. Lučić, »Neobjavljeni izvori o završnim operacijama 4. armije u Arhivu Vojnoistorijskog instituta u eBogradu« (str. 103—108), N. Jaman, »Ugovori između Italije i Jugoslavije nakon II svjetskog rata« (str. 73—79), Ive Zurač, »Izvori o opatijskom području od 1945—1947. godine u Historijskom arhivu Rijeka« (str. 135—139). Drugoga dana, u Rijeci, nakon što je sudionike skupa pozdravio predsjednik Općinskog odbora SUBNOR-a Rijeka Davor Srdoč, podnijeta su ova priopćenja: D. Klen, »Neistražena mjesta u povijesti Rijeke« (str. 9—13), P. Strčić, »Osnovni problemi u povijesti Rijeke od 1848. do 1947. godine« (str. 15—20), M. Sobolevski, »Komunistički pokret u Sušaku i Rijeci između dvaju svjetskih ratova«, (str. 21—25), M. Plovanić, »Talijanski pokret otpora i građanske političke grupacije u Rijeci pred oslobođenje 1945. godine« (str. 33—38), L. Giuricin, »L'Unione degli Italiani dell'Istria e di Fiume e la sua opera svolta a Fiume durante la lotta« (objavljeno je na hrvatskosrpskom jeziku: »Talijanska unija za Istru i Rijeku i njezino djelovanje u Rijeci za vrijeme narodnooslobodilačke borbe«, str. 39—44), A. Giron, »Radnici riječkog brodogradilišta u narodnooslobodilačkoj borbi« (str. 45—50), J. Žgaljić, »Radnici riječke rafinerije nafte u NOB« (str. 51—54), R. Butorović, »Planiranje i realizacija plana završne ofenzive 4. armije u završnici rata« (str. 55—59), J. Paver, »Arhivska građa o Rijeci 1945. g. u Arhivu Hrvatske« (nije objavljeno), Z. Pleše, »Političke i ekonomske prilike u Rijeci od 1945—1947« (str. 81—85), I. Krota, »Rijeka od 1945—1947. godine u izvorima Historijskog arhiva Rijeka« (str. 125—129); nije pročitano ali je objavljen tekst N. Kremzira, »Izvori o Rijeci od 1945—1947. godine u Arhivu Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske«. U diskusiji — oba dana — govorili su Lj. Boban, V. Šepić, P. Strčić, A. Živković, M. Lučić, N. Jaman, A. Kalpić, A. Giron, Lj. Drndić, R. Butorović, M. Plovanić.

Opatijsko područje obično je vezano uz pojam rivijere koja je poznata u svjetskim razmjerima i koja je nastala u 19. stoljeću. Nerijetko se zaboravlja da u ovo područje ulaze i Brseč, Mošćenice, Veprinac, Volosko, dio Kastavštine i sela planinskog masiva Učke. U područje današnje Rijeke ulaze i Kastav, Grobnik, Bakar, Kraljevica, Zavrh (područje Hreljina i susjednih sela). Postrani je to teritorij uvrh našega dijela Jadranskog mora, koji je u više navrata dolazio u žižu čak i svjetskih zbivanja, u novije doba, npr., nakon prvoga svjetskog rata a naročito u travanjskim i svibanjskim danima 1945, u doba kada su snage naše Armije slamale kralježnicu golemoga i moćnoga 97. njemačkog korpusa s raznim pripadajućim stranim i kvislinškim snagama. To je period riječke bitke koja se — što je bilo rijetko u periodu NOR-a — vodila gotovo u klasičnim manirima vojne znanosti. Istra-

živači su na skupu u Opatiji i Rijeci obradili i to razdoblje, te — zajedno sa stručnjacima i znanstvenicima za ostala povijesna razdoblja i druga zbiivanja — dali plastičnu sliku povijesnih tokova u ovome istarsko-kvarnerskom kraju. Dato je i više novih podataka i vijesti koje unekoliko mijenjaju naš pogled na određene osobe i događaje, ili čak i bitnije utječu na naša ukupna znanja. Zbog toga — bez obzira na to što je savjetovanje organizirano u prigodnu svrhu obilježavajući veliki jubilej — rezultati su znatni i pozitivni, vrijedan prilog ne samo lokalnoj već i hrvatskoj, odnosno jugoslavenskoj historiografiji u cjelini.

Petar Strčić

THE CARTULARY OF THE BENEDICTINE ABBEY OF ST. PETER OF
GUMAY (CROATIA) 1080—1187

Bristol 1984

Ovo djelo, izašlo u Engleskoj, svakako će izazvati zanimanje čitalačke publike u našoj zemlji. Kao što govori sam naslov, ovdje se obrađuje naš vrijedni kulturno-historijski spomenik — kartular samostana sv. Petra u Selu. Izdanje nije rad jednog autora, već je rezultat rada više njih, a glavni je urednik Edo Pivčević. Iako neveliko brojem stranica u sažetom obliku daje bogate informacije o našoj prošlosti. Djelo ima tri kratka poglavlja, zatim slijedi prijevog teksta kartulara s latinskog na engleski jezik, uz faksimile originalnog kartulara, na kraju je sastavljen indeks i rječnik termina koji se nalaze u kartularu, a teže su shvatljivi čitaocu.

Prvo poglavlje, koje ima naslov »Kartular samostana sv. Petra u njegovom povijesnom kontekstu«, čije su autorice Benedikta Zelić — Bučan,* povjesničarke iz Splita, te Celia H. Hawkesworth, lektor Londonske škole za slavenske studije, ukratko govori o vremenu u kojem je nastao samostan sv. Petra u Selu. Autorice uvode čitaoca u političke i vjerske prilike u Evropi u jedanaestom stoljeću te govore o reformama »in capite et membris«, koje su se počele provoditi u rimokatoličkoj crkvi u to vrijeme s ciljem da se položaj i uloga Crkve ponovno uzdignu na vodeće mjesto kako u duhovnom tako i u svjetovnom životu Evrope tog doba. Uz refermu one kao njezin sastavni dio navode i osnivanja velikog broja samostana širom Evrope, pa tako u vezu s time dovode i osnivanje samostana sv. Petra u Selu. Na temelju podataka autorice zaključuju da je samostan pripadao grupi »crkvenih zemljoposjednika srednje veličine«, te dodaju da je vrlo teško samo na temelju podataka iz kartulara dati točnu lokaciju samostanskih posjeda. Ono što samostanu daje veliko značenje jest činjenica da se do danas sačuvao njegov kartular u originalnom obliku. Poslije kratkog iznošenja činjenica o mjestu gdje se kartular danas nalazi te o njegovim paleografskim i kronološkim faktima, autorice ukratko iznose pregled političke povijesti Hrvatske u doba narodne dinastije s ciljem da čitaocu olakšaju

* Autorica se kasnije odrekla teksta.

SVEUČILISTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 18

ZAGREB

1985.

Izdavač: Sveučilište u Zagrebu — Centar za povijesne znanosti
Odjel za hrvatsku povijest

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Centar za povijesne znanosti — Odjel za hrvatsku povijest,
Zagreb, Krčka 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Cijena ovog broja iznosi 600 din

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SR Hrvatske - VII.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođeni su plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informiranje SR Hrvatske pod br. UP-547/2 — 84 — 1984.

RADOVI 18

Za izdavača
Prof. dr *Josip Adamček*

Lektor
Ivan Tolj

Korektor i tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

AGIČIĆ Damir, student, Filozofski fakultet Zagreb
BOBAN mr Branka, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1 Zagreb
BOBAN dr Ljubo, Filozofski fakultet Zagreb
BUDAK mr Neven, Filozofski fakultet Zagreb
BUŽIĆ-BOŽANČIĆ dr Danica, Poljana kralja Tomislava 3, Split
ĐURIĆ Vesna, student, Filozofski fakultet Zagreb
FILIPOVIĆ Klara, Šestinski vijenac 22, Zagreb
GOLDSTEIN mr Ivo, Filozofski fakultet Zagreb
GROSS dr Mirjana, Britanski trg 12, Zagreb
KARDUM mr Livia, Fakultet političkih nauka Zagreb
KLOPČIĆ Franc, Linhartova 62, Ljubljana
KUDELIĆ Zlatko, Turinina 4, Zagreb
LUČIĆ dr Josip, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1 Zagreb
MIJATOVIĆ Anđelko, P. Togliatija 12, Susedgrad, Zagreb
MIROŠEVIĆ mr Franko, Zavod za prosvjetno-pedagošku službu SRH, Zagreb
NIKOLANCI Mladen, B. Ivanovića 10, Split
OČAK dr Ivan, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta Krčka 1, Zagreb
PAVLIČEVIĆ dr Dragutin, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1, Zagreb
PEKIĆ mr Milenko, Naučna biblioteka, Zadar
PERIČIĆ dr Šime, Zavod JAZU, Obala oktobarske revolucije 8, Zadar
PRELENDER Ivica, Iza Roka 1, Dubrovnik
STANČIĆ dr Nikša, Filozofski fakultet Zagreb
STRČIĆ dr Mirjana, Kumičićeva 42, Rijeka
STRČIĆ Petar, Arhiv Hrvatske, Zagreb
STUBLIĆ Zlatko, Vlašićka 12, Zagreb
ŠANTEK Darko, Trnac 29, Zagreb
ŠVAB mr Mladen, Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb
TARADŽIĆ Branka, student, Filozofski fakultet Zagreb
VRANJEŠ-SOLJAN mr Božena, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta Krčka 1 Zagreb
ZORIĆ Damir, Salopekova 18, Zagreb